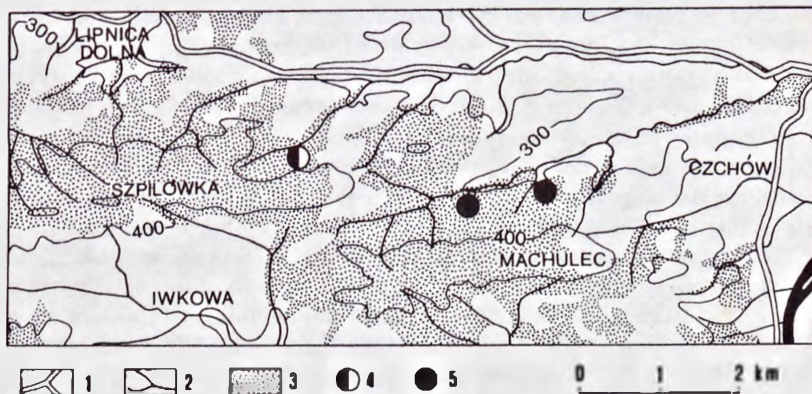

Jeszcze o kwitjącym bluszczu pospolitym *Hedera helix* na Pogórzu Wielickim

Wiele poświęcono już miejsca w literaturze botanicznej, choćby na łamach niniejszego czasopisma, zjawisku kwitnienia i owocowania bluszczu pospolitego *Hedera helix* w Polsce. Okazuje się, że w niektórych regionach naszego kraju ma to miejsce częściej, niż dawniej sądzono. Takim obszarem jest między innymi Pogórze Karpackie, a zwłaszcza jego zachodnia część. Wynikiem długoletnich obserwacji we wschodniej części Pogórza Wielickiego (między Uszwicą a Dunajcem) jest znalezienie 38 takich stanowisk (Pacyna 1969, 1993, 1994 i nie publikowane jeszcze dane z 1995 r.). Niektóre z nich obejmują po kilkanaście kwitnących okazów. Uważam, że nie ma już sensu podawanie w niniejszej notatce dalszych stanowisk z pojedynczymi kwitnącymi okazami, gdyż nie zmieni to poglądu na ich rozmieszczenie. Wszystkie stanowiska wymienionego gatunku znajdujące się we wschodniej części Pogórza Wielickiego zostaną wykazane w przygotowanym do druku opracowaniu flory tego terenu (Pacyna msc.). Poniżej omówiono jedynie 3 najbardziej interesujące.

Jedno z nich jest jeszcze szczególne ze względu na rodzaj podpory kwitnącego okazu. Zazwyczaj, na naturalnych siedliskach, kwitnące okazy pną się po drzewach (gatunek drzewa w tym przypadku nie ma znaczenia). Kwitnienie i owocowanie okazów pnących się po skałach było w polskich Karpatach obserwowane dopiero raz (Gorce – Kornas 1963). Kolejne takie stanowisko znajduje się we wsi Witkówka (woj. nowosądeckie) na stoku wzgórza 484 m n.p.m. W tym miejscu, eksponowany ku wschodowi stok bardzo stromo (nachylenie 50–60°) opada do Jez. Rożnowskiego. Dolną jego część, do wysokości 30–35 m nad lustrem jeziora, zajmują skałki piaskowcowe i na jednej z najwyższych położonych, już przy załamaniu się stoku ku bardziej połogiej jego części, znajduje się okaz pięknie owocującego (koniec kwietnia) bluszczu. Stok ten porasta bardzo luźny drzewostan, w którym dominują młode buki *Fagus sylvatica* z domieszką graba *Carpinus betulus* i dębu bezszypułkowego *Quercus sessilis*. Bardzo skąpe podszycie stanowią pojedyncze krzewy trzmieliny zwyczajnej *Euonymus europaea* i wiciokrzewu suchodrzewu *Lonicera xylosteum*. Dno lasu pokrywa gruba warstwa zeschniętego listowia, a runo ma pokrycie ok. 40% i zajmuje powierzchnie pomiędzy skałkami. Dominują w nim kosmatka gajowa *Luzula nemorosa* i dzwonek jednostronny *Campanula rapunculoides*, a mniej licznie występują: zawilec gajowy *Anemone nemorosa*, kopytnik pospolity *Asarum europaeum*, gajowiec żółty *Galeobdolon luteum*, możylinek trójnerwowy

Ryc. 1. Nowe stanowiska kwitnącego bluszczu na Machulcu: 1 – główne drogi, 2 – rzeki i potoki, 3 – lasy, 4 – stanowisko w rezerwacie „Bukowiec”, 5 – nowe stanowiska na Machulcu. – New sites of the ivy on the Machulec hill: 1 – main roads, 2 – rivers and streams, 3 – forests, 4 – site in the „Bukowiec” nature reserve, 5 – new sites on the Machulec hill

Moehringia trinervia, sałatnik leśny *Mycelis muralis*, jastrzębiec leśny *Hieracium murorum*, nawłóć pospolita *Solidago virgaurea* i nercznica samcza *Dryopteris filix-mas*. Na skałkach zaś masowo rosną okazałe kępy paprotki pospolitej *Polypodium vulgare* oraz pojedyncze okazy nercznicy krótkoostnej *Dryopteris spinulosa*, zanokcicy skalnej *Asplenium trichomanes* i rozchodnika wielkiego *Sedum maximum*.

Kolejne stanowiska są osobliwością ze względu na dużą liczebność osobników, ich wielkość i wiek. Dwa takie stanowiska znajdują się na północnym stoku Machulca nad przysiółkiem Zeliny (Czchów) (ryc. 1). Pasma Machulca stanowi przedłużenie ku wschodowi pasma Szpilówki i Bukowca, a jedno ze stanowisk kwitnącego bluszczu morfologicznie i fitosocjologicznie przypomina stanowisko z rezerwatu przyrody „Bukowiec” (Medwecka-Kornaś Myczkowski 1957, Denisiuk 1988).

Generalnie na północnym stoku Machulca panuje kwaśna jedlina. Pierwsze stanowisko zaczyna się (idąc od dołu stoku) w rozszerzeniu dolinki niewielkiego potoku. Na kilku jodłach *Abies alba* pną się do wysokości kilku metrów kwitnące okazy bluszczu. Nieco powyżej, w niewielkim prześwietleniu, występuje bujnie rozrośnięty okaz, z licznymi owocami (30 IV). Powyżej, ponad leśną drogą, biegnącą w poprzek stoku, zaczyna się łagodne wyplaszczenie, gdzie wykształciła się niewielka kotlinka porośnięta niezbyt typowo wykształconym (liczne gatunki

rosnące w sąsiadującej jedlinie) płatem łągu olszowo-jesionowego *Circaeo-Alnetum* – silnie zniszczonym przez niedawny wyrąb (przerzedzony drzewostan, uszkodzone runo). Na szczęście nie ucierpiały kwitnące okazy bluszczu. W sumie w miejscu tym rośnie 6 bardzo starych osobników, pnących się do wysokości ok. 10 m i silnie rozrośniętych na bocznych gałęziach podpierających je drzew (pięć osobników na olszach czarnych *Alnus glutinosa*, a jeden na jodle). Trzy egzemplarze bluszczu są wyjątkowo dorodne i wiosną 1995 roku były obsypane owocami.

Następne rozległe stanowisko, a właściwie kompleks drobniejszych, blisko siebie leżących stanowisk, znajduje się również na północnym stoku Machulca, ok. 2 km na zachód od poprzedniego. Liczne, piękne, stare, silnie rozrośnięte, kwitnące i owocujące okazy bluszczu pną się do wysokości kilkunastu metrów na sosnach *Pinus sylvestris* i dębach szypułkowych *Quercus robur*. Jedno takie stanowisko znajduje się w dolnej części zbocza (tuż nad dnem potoku płynącego przez Żeliny), a dalsze, wyżej na zboczu, w niewielkich jego zakłębieniach, niejednokrotnie przy zbiegu małych potoczków. Najpiękniejsze bluszcze w tej okolicy występują przy dnie leśnej dolinki (powyżej ostatnich domów w Żelinach). Pną się one na dwu okazałych jesionach *Fraxinus excelsior* do wysokości prawie 20 metrów. Niestety ładniejszy okaz został skazany na zagładę, gdyż jego główny pęd jest przerabany, przez co część liści była już w dniu znalezienia (1 V 1995) pożółkła.

Nie jest to jedyny przypadek niszczenia bluszczu w tym miejscu. Nieco niżej, w tej samej dolince, leżał ścięty dąb z oplatającym go bluszczem. Nie zauważyłam na nim kwiatów, ale były już wykształcone pędy płodne.

Anna Pacyna

PIŚMIENNICTWO

Denisiuk Z. 1988. *Obszary i obiekty chronione*. W: *Województwo tarnowskie – monografia* (red. Warszńska J.). Wyd. PAN, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź, s. 107–120.

Kornaś J. 1963. *Rośliny naczyniowe Gorców*. *Uzupełnienie 1*. *Fragm. Flor. et Geobot.* 9 (2): 189–202.

Medwecka-Kornaś A., Myczkowski S. 1957. *W sprawie ochrony owocującego bluszczu na Pogórzu Karpachim*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 13 (6): 46–49.

Pacyna A. 1969. *Notatki florystyczne z Pogórza Wielickiego*. *Fragm. Flor. et Geobot.* 15 (2): 147–151.

Pacyna A. 1993. Kwitnący bluszcz *Hedera helix* we wschodniej części Pogórza Wielickiego i przylegającej części Beskidów. Chrońmy Przyr. Ojcz. 49 (2): 78–82.

Pacyna A. 1994. Notatki florystyczne z Pogórza Wielickiego. 3. Fragm. Flor. et Geobot. ser. Polonica 1: 71–75.

Pacyna A. 1995. Flora wschodniej części Pogórza Wielickiego i przyległej części Beskidów. Maszynopis.

Dębowa Góra koło Dobromierza (Książański Park Krajobrazowy) – interesujący obiekt florystyczny

Prawie całe Pogórze Wałbrzyskie objęte jest ochroną w ramach Książańskiego Parku Krajobrazowego. Najlepiej poznana jest centralna część parku, gdzie turystów i badaczy przyciągają przełomy Pelcznicy i Szczawnika, zamek Książ i otaczający go Sudecki Park Dendrologiczny, Jezioro Daisy. Flora tych terenów jest dobrze poznana, planowano tutaj utworzenie rezerwatów, niestety z różnych powodów nie zostało to zrealizowane.

Zachodni kraniec parku poza danymi florystów niemieckich (Schube 1903, Limpricht 1944) nie ma pełnego opracowania flory i roślinności. Dębowa Góra koło Dobromierza to najdalej na zachód wysunięta część parku. Jest to wzgórze długości około 1 km, szerokości 200–300 m i osiągające wysokość 325 m n.p.m. Stok północny jest łagodny, pokryty silnie przekształconym lasem liściastym i nasadzeniami świerka (aktualnie wycinanymi), stok południowy opada stromymi i skalnymi ściankami do doliny Strzegomki, obecnie zalanej wodami zbiornika retencyjnego „Jezioro Dobromierz”. Naturalne wychodnie skał i wyrobiska kamieniołomów to głównie zieleńce, często z żyłami kalcytu.

Ze względu na dużą różnorodność siedlisk szata roślinna Dębowej Góry jest bogata. Zanotowano tu 354 gatunki roślin naczyniowych z 58 rodzin. Stwierdzono obecność 19 gatunków chronionych, z czego 11 ściśle: wawrzynek wilczczyko *Daphne mezereum*, bluszcz pospolity *Hedera helix*, rojnik pospolity *Jovibarba sobolifera* (*Sempervivum soboliferum*), naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora*, dziewięciślić bezłodygowy *Carlina acaulis*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, podkolan biały i zielonawy *Platanthera bifolia* i *P. chlorantha*, buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia*, storczyk bżowy *Dactylorhiza sambucina* (*Orchis sambucina*), storczyk męski *Orchis mascula*. 8 gatunków objętych jest ochroną częściową: paprotka zwyczajna *Polypodium vulgare*, kopytnik pospolity *Asarum europaeum*, pierwiosnka lekarska *Primula veris*, marzanka wonna, *Galium odoratum* (*Asperula odorata*), centuria pospolita *Centaureum erythraea* (*C. umbellatum*), konwalia majowa *Convallaria majalis*, kruszyna pospolita *Frangula alnus*, kalina koralowa *Viburnum opulus*.